

PRZEMYSŁAW E. GĘBAŁ, WŁADYSŁAW T. MIODUNKA, *DYDAKTYKA I METODYKA NAUCZANIA JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2020, ss. 454

Publikacja z zakresu glottodydaktyki polonistycznej jest podręcznikiem przeznaczonym – jak piszą we *Wstępie* autorzy – głównie dla osób przygotowujących się do pracy w zawodzie lektora języka polskiego jako obcego i drugiego lub nauczyciela polonisty we współczesnej szkole, w której przybywa uczniów z doświadczeniem migracyjnym. Jest to trzecia pozycja w najnowszej serii Wydawnictwa Naukowego PWN poświęconej glottodydaktyce, po *Metodyce nauczania języka niemieckiego* Zofii Chłopek [2018] i *Dydaktyce języków obcych. Wprowadzenie* P.E. Gębała [2019].

Podręcznik składa się z dwóch odmiennych, równych objętościowo, części: I. *Dydaktyka języka polskiego w świecie – jej tradycje, dotychczasowy rozwój i perspektywy* oraz II. *Metodyka nauczania i uczenia się języka polskiego jako obcego i drugiego*. Jest opatrzone wstępem, bibliografią, streszczeniami w językach angielskim, ukraińskim i rosyjskim, zawiera także obszernie aneksy z materiałami dodatkowymi, omawianymi w tekście głównym.

Prezentowany jest w nim dorobek glottodydaktyki polonistycznej jako dziedziny akademickiej. Zgodnie z początkowymi rozważaniami definicyjnymi do glottodydaktyki polonistycznej należą dydaktyka języka polskiego jako obcego i drugiego oraz metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego. Do zakresu dydaktyki autorzy zaliczają badania uwarunkowań społecznych procesu nauczania polszczyzny (kim są uczący się, jakie są ich motywacje, jaki jest kontekst edukacyjny, kim są nauczyciele) oraz opracowywanie propozycji programowych (cele, treści kształcenia, ich wybór i progresja) [s. 26–27].

Część I, poświęcona dydaktyce, składa się z siedmiu rozdziałów. W pierwszym zawarto rozważania dotyczące definicji i przedmiotu glottodydaktyki polonistycznej, dydaktyki oraz metodyki języka polskiego jako obcego i drugiego. Rozdział drugi zbiera informacje o rozmówkach, słownikach (od *Lexiconu* J. Mańczyńskiego) i gramatykach (od P. Statoriusa-Stojeńskiego), tworzonych od XVI w. do 1939 r. jako pomoce w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Przegląd podręczników i opracowań teoretycznych jest kontynuowany w następnym rozdziale, poznajemy w ten sposób zmiany podejść metodycznych przyswajanych przez glottodydaktykę polską (od metody bezpośredniej i audiolingwalnej do podejścia komunikacyjnego). Kolejnym zagadnieniem z zakresu dydaktyki jest charakterystyka uczących się języka polskiego za granicą i ich motywacji, typów

szkół (poziom podstawowy, średni, wyższy), w których mogą uczyć się polszczyzny, nauczycieli i lektorów języka polskiego w różnych krajach świata oraz ich kształcenia [rozd. 4]. Następnie W.T. Miodunka zajął się kwestią polskiej polityki językowej, której częścią jest promocja polszczyzny w świecie i rozpoczęcie certyfikacji znajomości języka polskiego, podnoszącej prestiż naszego języka [rozd. 5]. Przedstawił tu wiele prac z tego zakresu, m.in. W. Lubasia, R. Szula, J. Mazura, A. Pawłowskiego, a także dane dotyczące liczby przystępujących do egzaminów i ośrodków prowadzących certyfikację. W rozdziale szóstym P. Gębał zawarł wiadomości dotyczące nauczania języka polskiego jako drugiego i jako języka edukacji szkolnej, jego organizacji, programów i koncepcji dydaktycznych. Przegląd tematów należących do dydaktyki języka polskiego jako obcego i drugiego zamykają krótkie opisy teorii wpływających na nauczanie języków: kognitywizmu, konstruktywizmu, teorii poznania i uczenia się, pragmatyzmu pedagogicznego, wielokulturowości, wielojęzyczności, neuroedukacji [rozd. 7].

Drugi dział glottodydaktyki polonistycznej – metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego – według podanej przez autorów definicji „uszczegóławia koncepcje dydaktyczne, przystosowując je do konkretnej praktyki edukacyjnej i odpowiadając na pytania, jak nauczać i jak efektywnie się uczyć”. Jej celem „jest opracowywanie konkretnych metod i technik nauczania” [s. 27]. W części II publikacji znajdziemy sześć rozdziałów prezentujących dorobek glottodydaktyki polonistycznej w tym zakresie. Zebrano w niej wiadomości na temat rozwijania kompetencji językowych (fonologicznej, ortograficznej, gramatycznej, leksykalnej i semantycznej); rozwijania rozumienia ze słuchu i rozumienia tekstu pisanego, produkcji i interakcji ustnej i pisemnej oraz działań mediacyjnych; nauczania kultury polskiej; technologii informacyjno-komunikacyjnych; organizacji i planowania kursów i zajęć, a także metod testowania znajomości polszczyzny jako języka obcego.

Charakter podręcznika ujawnia spojrzenie na treści zawarte w wybranych podrozdziałach. Rozdział ósmy, którego przedmiotem jest rozwijanie kompetencji lingwistycznych, odnosi się do *Programów nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2* [Janowska 2016], opartych na podejściu komunikacyjnym. Fragment poświęcony rozwijaniu kompetencji fonologicznej W.T. Miodunka rozpoczął od przedstawienia systemu zasobu samogłosek i spółgłosek języka polskiego,¹ podkreślił konieczność skupienia się na nauczaniu spółgłosek, począwszy od ich percepcji, a także przydatność podejścia kontrastywnego, zwrócił uwagę na opracowania zajmujące się najtrudniejszymi aspektami polskiej wymowy, a następnie wymienił hasłowo techniki nauczania wymowy (za *Programami*) i niektóre pomoce dydaktyczne (bez kilku nowszych).

W rozdziale dziewiątym P. Gębał omówił kolejne podejście do nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego, mianowicie podejście działaniowe, które podejściu komunikacyjnemu przeciwstawił. Na wstępie autor wyjaśnił, że w tym podejściu uczący się jest postrzegany jako autonomiczny użytkownik języka,

¹ Można zauważyć tu kilka usterek, np. zaliczenie samogłoski *y* do średnich, a *e* i *o* do niskich; pominięcie spółgłoski *x* w bezdźwięcznych; zaliczenie spółgłoski *n* do spółgłosek wargowych (dwuwargowych) i pominięcie tu *b* i *p*.

który wykonuje określone zadania społeczne za pomocą komunikowania się i scharakteryzował je następująco:

W przeciwieństwie do dydaktyki komunikacyjnej, traktującej rozwijanie poszczególnych sprawności językowych (rozumienia ze słuchu, rozumienia tekstu pisanego, mówienia i pisanie) jako zasadniczy cel dydaktyczny, dydaktyka działaniowa ukierunkowana jest na podejmowanie działań językowych. To właśnie dzięki nim dochodzi do rozwijania kompetencji językowej, osadzonej w szerokim kontekście społecznym, na który dydaktyka komunikacyjna nie zwracała aż takiej uwagi, gdyż oczekiwała punktowego rozwijania poszczególnych sprawności językowych [s. 26–265].

Podział działań językowych odnosi się do czterech kontekstów realizacji komunikacji: rozumienia tekstów, tworzenia tekstów, wymiany informacji, przetwarzania istniejących tekstów (...). Wszystkie wymienione działania mogą być realizowane w formie ustnej i pisemnej [s. 265].

Przykładem rozdziału dotyczącego rozwijania działań językowych może być ten dotyczący produkcji i interakcji ustnej. P. Gębał zamieścił w nim uwagi na temat procesów mentalnych zachodzących podczas mówienia oraz czynników psychologicznych i kulturowych wpływających na mówienie, przywołał wskazówki metodyczne: zasady rozwijania tej umiejętności (przygotowanie, powtarzanie, odtwarzanie, tworzenie), reguły tworzenia zajęć i postępowania na nich oraz techniki ćwiczeniowe (za *Programami*).

Autorzy *Dydaktyki i metodyki nauczania języka polskiego jako obcego* chcieli przedstawić czytelnikom jak najszerszy kontekst historyczny i teoretyczny dotyczący rozwoju glottodydaktyki polonistycznej dziedziny akademickiej, co sprawiło, że publikacja ta różni się od innych metodyk nauczania języków obcych i języka polskiego jako obcego. Podręcznik A. Seretny i E. Lipińskiej pt. *ABC metodyki nauczania języka polskiego* [2005], który autorzy przywołują we *Wstępie*, przede wszystkim przybliży techniki nauczania poszczególnych podsystemów polszczyzny i sprawności językowych (rozumienia ze słuchu, rozumienia tekstów pisanych, mówienia i pisanie) oraz kontroli wyników nauczania wraz z przykładami zadań ilustrującymi wszystkie techniki. Daje on czytelnikom – przyszłym i początkującym lektorom języka polskiego jako obcego – praktyczną wiedzę o opracowywaniu ćwiczeń i prowadzeniu lekcji języka polskiego jako obcego. *Metodyka nauczania języków obcych* H. Komorowskiej [2001; 2005], będąca modelem dla autorek *ABC metodyki*, również

ma charakter praktycznego poradnika, z którego nauczyciel może się dowiedzieć, jak zaplanować kurs językowy, jak przygotować program nauczania, jak opracować koncept lekcji, jak przeprowadzić na jego podstawie zajęcia, jak wybrać właściwą metodę nauczania i odpowiednie materiały [Komorowska 2005, 9],

a także poznać techniki nauczania języka i sprawności językowych oraz sprawdzania wyników nauczania, które zostały przez autorkę objaśnione i w części opatrzone przykładami. Również *Metodyka nauczania języka niemieckiego. Podręcznik dla studentów germanistyki i początkujących nauczycieli* Z. Chłopek [2018], wydany w tej samej serii, co omawiana tu publikacja, przynosi podstawowe i praktyczne informacje o procesie uczenia się i nauczania języka obcego,

nauczaniu elementów języka i sprawności językowych oraz sposobach kontroli osiągnięć uczniów. Prezentowane są w niej liczne przykłady zadań lekcyjnych i zadań dla studentów korzystających z podręcznika wraz z ich omówieniami na końcu każdego rozdziału.

Z tego krótkiego przeglądu wynika, że publikacje metodyczne mają charakter praktyczny, zawierają opisy technik stosowanych w nauczaniu języków obcych i przykłady konkretnych zadań. *Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego* natomiast jest poświęcona prezentacji dorobku badaczy tworzących w obszarze glottodydaktyki polonistycznej i zapoznaniu przyszłych lektorów języka polskiego jako obcego z refleksją teoretyczną kształtującą współczesne nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego. Jest to publikacja, która nie ma odpowiedników w dotychczasowej literaturze przedmiotu.

Bibliografia

- Z. Chłopek, 2018, *Metodyka nauczania języka niemieckiego. Podręcznik dla studentów germanistyki i początkujących nauczycieli*, Warszawa.
- I. Janowska i in., 2016, *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2*, Kraków.
- H. Komorowska, 2005, *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa.
- A. Seretny, E. Lipińska, 2005, *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*, Kraków.

Marta Piasecka
(Uniwersytet Warszawski,
e-mail: marta.piasecka@uw.edu.pl)
ORCID: 0000-0001-6444-5867